

มติชนสุดสัปดาห์
ศุกร์ 19 ส.ค. 54

อาหารสมอง หนังสือ และ Rosetta Stone

วีรกร ตรีเศศ

นวัตกรรมยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติคือการประดิษฐ์ตัวอักษรและสร้างเป็นภาษาขึ้นเพื่อบันทึกและสื่อสารความต่อไปยังผู้อื่น และเมื่อภาษาเขียนเกิดขึ้นการอ่านก็เป็นสิ่งที่ตามมา ซึ่งการอ่านนี้แหละที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้

มีการสันนิษฐานว่านวัตกรรมประดิษฐ์ภาษาเขียนได้เริ่มขึ้นในสมัยอียิปต์เมื่อประมาณ 5,000-6,000 ปีก่อน โดยมนุษย์เขียนหรือสลักลงบนทุกสิ่งที่สามารถรับใช้ได้ เช่น แผ่นดินเหนียว แผ่นดินปั้น เปลือกไม้ ชินไม้ไผ่ หนังสัตว์ แผ่นโลหะ กาบตันกก และกระดาษในที่สุด (ใช้กระทั้งกลีบดอกไม้ดังเช่นที่อียิปต์ใช้สื่อสารรักกับบุษบา)

มนุษย์เพิ่งเขียนลงบนวัสดุที่สามารถนำมาเย็บรวมเป็นเล่มหรือม้วนเมื่อ 2,000 ปีก่อนมานี้เอง ดังที่เรียกว่า Codex

จุดเปลี่ยนสำคัญของการบันทึกภาษาเขียนคือการพิมพ์โดยใช้ไม้แกะสลักตัวหนังสือเป็นต้นแบบ รูปแบบนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในจีนเมื่อประมาณ 1,800 ปีก่อน ก่อนหน้านี้อาศัยการใช้การคัดลอกด้วยลายมือโดยใช้หมึกที่นำมาจากสารต่าง ๆ ที่ให้สีดำและสีเข้มอื่น ๆ พระในคริสต์ศาสนามีบทบาทสำคัญในการผลิตหนังสือในลักษณะนี้

Johannes Gutenberg ในราว ค.ศ. 1450 ประดิษฐ์เครื่องมือชนิดเคลื่อนไหวได้ที่เป็นเหล็กเพื่อพิมพ์หนังสือเป็นกอบเป็นกำเป็นครั้งแรก และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาโลกการอ่านของมนุษย์ก็ไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

หนังสือเป็นเล่มที่พิมพ์ด้วยกระดาษเหมือนเช่นที่ปรากฏในปัจจุบันเป็นผลพวงจากการพัฒนาประดิษฐ์กรรมของ Gutenberg ความสะดวกรวดเร็วในการพิมพ์หนังสือแทนที่จะเป็นการคัดลอกด้วยลายมือ ทำให้เกิดการเผยแพร่ของหนังสือและเนื้อหาที่อยู่ในนั้นออกไปเร็วยิ่งกว่าไฟไหม้ป่า

สุภาชิตฝรั่งที่บอกว่า “คำพูดที่ออกไปจากปากเดินทางเร็วกว่าม้าวิ่ง” ใช้ได้กับกรณีของหนังสือที่พิมพ์โดยเทคโนโลยีการพิมพ์ คำสอนทางศาสนา หนังสือสารพัดศาสตร์ ตำรา คำสอนของนักปราชญ์ นวนิยาย ฯลฯ เดินทางออกไปทั่วโลก และก่อให้เกิดอิทธิพลทางความคิดอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในโลก

เมื่อพูดถึงการเขียนแล้ว อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือการอ่านซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญที่สุดอย่างแรกของมนุษย์ การอ่านออกเขียนได้เป็นรากฐานของการสามารถได้รับความรู้ เกิดความคิดความอ่าน เกิดความรู้สึกลึกทางอารมณ์ รับข่าวสารข้อมูล ฯลฯ เปรียบได้ดังเสาเข็มตอกเป็นฐานเพื่อสร้างบ้าน ถ้าเสาเข็มไม่แข็งแรง ไม่แตกฉานในทักษะการอ่านแล้ว การต่อบ้านเป็นชั้นสองและสามไม่สามารถทำได้

การอ่านของมนุษย์นั้นมีได้ในหลายระดับ เช่น (ก) อ่านออกเสียงโดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจเนื้อหาที่อ่าน (ข) อ่านอย่างเข้าใจเนื้อหา (ค) อ่านอย่างเข้าใจสิ่งที่อ่านและสามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้ (ง) มีทักษะข้อ (ค) และยังสามารถอ่าน “สิ่งที่อยู่ระหว่างบรรทัด” ซึ่งหมายถึงการสามารถเข้าใจความนัยของสิ่งที่เขียนและสิ่งที่ไม่ได้เขียนได้

ในการเขียนบางครั้งนั้น การไม่เขียนถึงบางเรื่องสมควรกล่าวถึงสามารถสื่อความหมายได้อย่างแยบยลและลึกซึ้งกว่าการเขียนออกมาแบบไต่ง ๆ ผู้ที่มีทักษะการอ่านสูงต้องบรรลุข้อ (ง)

ในประวัติศาสตร์ของการอ่านมีอยู่เรื่องหนึ่งที่แปลกจนนำมาเล่าสู่กันฟัง นั่นก็คือเรื่องของ Rosetta Stone (หลักศิลาหรือแผ่นหิน Rosetta)

มนุษย์พบข้อความของอียิปต์โบราณที่สลักไว้บนฝาผนังในปิรามิด และในที่อื่น ๆ ในรูปแบบที่เรียกว่า Hieroglyphs คือเป็นรูปสัตว์ สิ่งของ คน เครื่องหมาย อักษรปนกัน ซึ่งสร้างความปวดหัวให้แก่ผู้อ่านเป็นอันมาก แต่เมื่อมีการพบแผ่นหินที่มีชื่อเรียกว่า Rosetta ข้อความของอียิปต์โบราณก็อ่านได้เป็นเปลาะ ๆ

สาเหตุที่ทำให้อ่านออกได้ก็เพราะแผ่นหินที่มีขนาดประมาณ 114 ซม. x 72 ซม. หนา 28 ซม. สลักไว้ถึง 3 ภาษาเพื่ออธิบายเรื่องเดียวกัน 3 ภาษานั้นก็คือ ภาษาอียิปต์โบราณ ตัวอักษรที่เรียกว่า Demotic และตัวอักษรกรีกโบราณ

ภาษากรีกโบราณนั้นเป็นที่รู้จักกันกว้างขวางในหมู่นักวิชาการมานานแล้ว ส่วนตัวเขียน Demotic นั้นเป็นภาษาที่สืบทอดมาจากอียิปต์โบราณ เมื่อพบว่าทั้งสามภาษาที่ปรากฏในแผ่นหินนั้นบันทึกเรื่องเดียวกัน นักวิชาการก็เทียบเคียงข้อความจากสองภาษากับอียิปต์โบราณ และก็สามารรถ “ถอดโค้ด” ได้ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็สามารถอ่านข้อความที่สลักไว้ของชาวอียิปต์โบราณได้อย่างแทบครบถ้วน

ประวัติของ Rosetta Stone ก็คือทหารของนโปเลียนพบแผ่นหินนี้ใน ค.ศ. 1798 ใกล้เมืองท่า Rashid หรือ Rosetta ที่อยู่ไม่ไกลออกไป กลุ่มนักวิชาการศึกษาเรื่องอียิปต์ที่นโปเลียนสนับสนุน เห็นความสำคัญและเริ่ม “อ่าน” โดยการเทียบเคียง ใช้วิธีเอากระดาษทาบบและฝนด้วยถ่าน และส่งกระดาษที่มีรอยอักษรปรากฏอยู่ไปยังศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญในยุโรปให้ช่วยกันอ่าน

อย่างไรก็ดีเมื่อกองทัพนโปเลียนแพ้กองทัพอังกฤษในอียิปต์ใน ค.ศ. 1801 อังกฤษก็ยึดวัตถุโบราณที่ทีมของนโปเลียนศึกษาไว้ ซึ่งรวมทั้ง Rosetta Stone นี้ด้วยเอากลับไปอังกฤษ และในที่สุดก็เป็นสมบัติของ British Museum ในปัจจุบัน ใครที่ไปพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ต้องไม่พลาดการชมแผ่นหินที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทางวิชาการ

คงจะไม่ผิดถ้าจะกล่าวว่าแผ่นหินนี้คือตัวเปิดความลับของประวัติศาสตร์อียิปต์ ถ้าไม่พบเห็นแผ่นนี้ เราอาจไม่รู้จักคลีโอพัตรา และเรื่องราวของอาณาจักรอันยิ่งใหญ่นี้ก็ไม่ได้ ถึงแม้จะมีการพบแผ่นหินในลักษณะเดียวกันแต่แผ่นเล็กกว่ามากในเวลาต่อมาอีก 2 ชิ้นก็ไม่อาจล้มล้างความสำคัญของการอ่านครั้งสำคัญของ Rosetta Stone ไปได้

ถ้าโลกเราไม่มีการเขียนและการอ่าน ลองจินตนาการดูเถอะครับว่ามันจะมีดมนปัญหามากกว่าปัจจุบันสักเพียงใด

เครื่องเคียงอาหารสมอง มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับภัยจากผู้ไม่หวังดี ดังต่อไปนี้

หญิงคนหนึ่งเมื่อซื้อของจากห้างสรรพสินค้าเสร็จก็กลับออกไปที่รถและพบว่ายางรถของเธอแบน เธอจึงเอาแม่แรงออกมาจากท้ายรถและเริ่มลงมือเปลี่ยนยาง ขณะนั้นก็มีชายคนหนึ่งแต่งตัวดีท่าทางเป็นนักธุรกิจ ถือกระเป๋าเอกสารเดินตรงมาที่เธอและพูดว่า “ผมสังเกตเห็นว่าคุณกำลังเปลี่ยนยางรถอยู่ จะให้ผมช่วยไหม?” หญิงคนนั้นรู้สึกขอบคุณมากและยอมรับความช่วยเหลือ ขณะเปลี่ยนยางเขาก็พูดคุยกันอย่างเป็นมิตร เมื่อเปลี่ยนยางเสร็จก็เก็บยางที่แบนและแม่แรงไว้ท้ายรถ หญิงคนนั้นก็กล่าวขอบคุณเขาอย่างมากมาย และขณะที่กำลังจะก้าวขึ้นรถ

ชายคนนั้นก็เอ่ยขึ้นว่าเขาทิ้งรถของเขาไว้ที่อีกด้านหนึ่งของห้างและจะวิ่งเกี่ยวใหม่ถ้าขออาศัยติดรถไปที่เขาจอดรอไว้ เธอก็นึกงงขึ้นมาเล็กน้อยจึงได้ถามว่าแล้วทำไมรถของคุณถึงได้อยู่อีกด้านหนึ่งของห้าง เขาก็อธิบายว่าเขาพบกับเพื่อนเก่าซึ่งไม่ได้พบกันมานานมากแล้วคนหนึ่งในห้อง พวกเขาก็เลยไปหาอะไรทาน พูดคุยกันสักครู่ ตอนออกจากห้างก็ออกผิดทางและตอนนี้ก็สายมากแล้ว ฝ่ายหญิงก็ไม่อยากปฏิเสธเพราะเขาเพิ่งเข้ามาช่วยเหลือเธอเปลี่ยนยางรถ แต่ขณะเดียวกันก็รู้สึกอึดอัดใจ พร้อมกับจำได้ว่าเห็นชายคนนั้นเอากระเป๋าเอกสารของเขาใส่ไว้ท้ายรถของเธอ ก่อนจะปิดท้ายรถและก่อนที่จะขอติดรถไปที่รถของเขา ด้วยความฉลาดมีไหวพริบ เธอก็บอกเขาว่าเธอยินดีที่จะขับพาเขาไปเอารถแต่เธอเพิ่งนึกได้ว่าเธอลืมชื่อของสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เธอบอกว่าเธอจะใช้เวลา 2-3 นาทีเท่านั้นเอง และขอให้เขานั่งคอยเธอในรถก่อน เธอจะรีบไปรีบมา แล้วเธอก็รีบเข้าไปในห้องและเล่าให้เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยฟังถึงเรื่องที่เกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ รปภ. ก็ออกมาที่รถกับเธอแต่ชายคนนั้นไม่อยู่แล้ว พวกเขาจึงเปิดท้ายรถดูเอากระเป๋าเอกสารที่ล็อกอยู่ของชายคนนั้นไปที่สถานีตำรวจและพบว่าในกระเป๋ามีเชือก เทปขาว และมีด และเมื่อตำรวจตรวจสอบยางที่แบนก็พบว่าไม่มีอะไรผิดปกตินอกจากมันถูกปล่อยลมออกให้แบน ซึ่งแสดงให้เห็นเจตนาของชายผู้นั้นอย่างชัดเจนว่าเขาได้คิดวางแผนไว้ล่วงหน้าทั้งหมด หญิงคนนี้โชคดีอย่างยิ่งที่รอดพ้นอันตรายมาได้ด้วยไหวพริบ หวังว่าเรื่องนี้จะเป็นอุทาหรณ์สำหรับทุกคนครับ

● ●

น้ำจิ้มอาหารสมอง

การดำเนินชีวิตได้ดีต้องคำนึงถึง 3 กฎของชีวิตซึ่งได้แก่กฎธรรมชาติ กฎสังคม และกฎหมาย

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ดร.กระแส ชนะวงศ์)
